

Muslimsk dialognettverk
Fougners gt. 2A
0571 Oslo

Oslo, 30.12.2017

Kulturdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Høringsuttalelse fra Muslimsk dialognettverk om «Utkast til ny lov om tros- og livssynssamfunn»

Muslimsk dialognettverk (MDN) har gått gjennom «Forslag til ny lov om tros- og livssynssamfunn» og har følgende kommentarer:

MDN støtter forslaget om at én ny felles lovgivning om tros- og livssynssamfunn erstatter de tre eksisterende lover på feltet. Vi ser imidlertid utfordringer i forhold til premisser for og problematiske sider ved noen av lovforslagene. Malen høringen er lagt opp etter mener vi gir lite rom for å kommentere dette på en utfyllende måte. Vi har derfor valgt å formulere vårt høringssvar i form av dette dokumentet.

Dokumentet består av en innledende kommentar, dernest kommentar til de enkelte paragrafene i utkastet til Lov om tros- og livssynssamfunn.

Innledende kommentar

I kapittel 1 Innledning og sammendrag blir tilskudd til tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke omtalt som «særlige økonomiske støtteordninger» (s.11) og «økonomisk støtteordninger» (s.12). Vi mener at ordvalget er uheldig ut fra to forhold: tilskudd til trossamfunn er en historisk forankret rett til skattefradrag for det offentliges utgifter til Den norske kirke – i form av en kollektiv tilskuddsordning. Tilskudd til tros- og livssamfunn er derfor ikke å regnes som en hvilken som helst annen økonomisk støtteordning. Journalisters manglende forståelse av dette kommer til uttrykk i mediene når statistikk over tilskudd til islamske trossamfunn blir presentert som om de mottar millioner av kroner i gave. Denne ordbruken virker stigmatiserende i et samfunnsklima med økende fiendtlighet mot muslimer (jf. rapporten «Holdninger til jøder og muslimer i 2017», utarbeidet av HL-senteret).

Kommentarer til de enkelte paragrafene i utkastet til Lov om tros- og livssynssamfunn

§1 Formål og virkeområde

Vi mener at formålet med loven må presiseres jf Grunnlovens §16, om at alle tros- og livssynssamfunn skal understøttes *på lik linje*. Det bør også gå klart fram at på lik linje også omfatter Den norske kirke.

§2 Inn- og utmelding

Vi mener at setningen «Barn som har fylt 12 år, må gi samtykke til inn- og utmelding» skal strykes. Det vil være vanskelig å kontrollere for trossamfunnene om de har gitt samtykke for inn/utmelding. Dette oppfatter vi også som familiens egen sak, og ikke trossamfunnets, så lenge foreldrene har rett til å oppdra sine barn i tråd med egen tro eller livssyn. Vi mener at andre ledd om barns rett til å bli hørt ivaretar barnets tros- og livssynsfrihet.

For øvrig ønsker vi opphevelsen av §3 i Kirkeloven om forrangsbestemmelse vedr. barn der en av foreldrene er medlem av Dnk velkommen.

§3 Registrering av tros- og livssynssamfunn

Forslag om minst 500 medlemmer over 15 år som vilkår for registrering.

Norges kristne råd har tidligere vist til at FNs spesialrapportør for tros- og livssynsfrihet, Organisasjon for sikkerhet og samarbeid (OSSE) og Veneziakommisjonen anbefaler at registrering ikke skal knyttes til antall medlemmer. Dette vil kunne virke diskriminerende på mindre religiøse grupper. Vi slutter oss til dette synet.

Argumentet om at antall tilskuddsberettigede tros- og livssynssamfunn må reduseres for at Fylkesmannen skal kunne føre en mer effektiv og inngående kontroll enn i dag kan ikke sies å holde vann i menneskerettslig forstand. Heller ikke argumentet om at en felles minstegrense på 500 tilskuddstellende medlemmer vil gi administrative forenklinger for staten.

At antallskravet kan oppfylles ved at likeartede samfunn søker om å bli registrert i fellesskap oppleves i denne sammenheng som et forsøk på å overføre arbeidsbyrden ved registrering over på små trossamfunn. Realiteten vil være at disse må etablere et felles medlemsregister og apparat for å følge opp medlemslister o.l. hvert år. Å overføre arbeidsbyrden på små trossamfunn som for en stor del drives på frivillig basis vil måtte gå utover trossamfunnets kjerneoppgaver.

At antallskravet kan fravikes hvis det dreier seg om «et trossamfunn som tilhører en veletablert religion eller trosretning internasjonalt, og som har vært virksom i Norge i mange år» i paragrafens tredje ledd mener vi er uheldig som rettslig formulering. En slik formulering vil åpne for synsing og kan derigjennom virke diskriminerende.

Vi mener likevel at det er i trossamfunnets egen interesse at det har en viss robusthet i forhold til de oppgaver som skal betjenes og støtter Ståsettutvalgets forslag om et minimum på 100 personer, *men uten alderskrav*.

§4 Krav om og tildeling av tilskudd

- a) «Registrert tros- eller livssynssamfunn kan kreve tilskudd fra staten.»

MDN støtter forslaget om at støtten til tros- og livssynssamfunn statliggjøres, dersom dette også skal gjelde for Dnk. Dette innebærer en forenkling av støtteordninger, noe som også er et mål for lovarbeidet, jf Høringsnotatet (s.12). Hvis en finansieringen av Dnk fortsatt skal være delt, innebærer dette liten mulighet til å kontrollere om likebehandling blir ivaretatt. MDN anbefaler et periodisk system for kontroll, der KOSTRA-tall for kommunenes tilskudd bør legges til grunn for justeringer av statstilskuddet for tros- og livssynssamfunn utenom Dnk.

- b) Om alderskrav for tilskuddstellende medlem

Tredje ledd viser til krav for å være tilskuddstellende medlem. MDN har sterke innvendinger mot §3 første ledd bokstav a, om at man må ha fylt 15 år for å være tilskuddstellende medlem. Barn er fullverdige medlemmer i islamske trossamfunn og i våre medlemsmoskeer brukes vesentlige deler av budsjettet på aktiviteter for barn og unge. Et uttalt mål for disse aktivitetene er en trygg identitet og å forebygge radikaliserings. Store deler av virksomhetene er drevet på frivillig basis, og mesteparten av budsjettene er bundet opp til faste utgifter. Om barn ikke skal være tilskuddstellende vil dette sterkt svekke det tilbudet de får i trossamfunnet. Argumentet om at dobbeltregistreringer vil være et mindre problem om barn ikke er tilskuddstellende er ikke overbevisende. Vi forventer at opphevingen av forrangsbestemmelsen i Kirkelovens §3 i langt større grad vil bidra til å minske problemet med dobbeltregistreringer av barn, ikke minst fordi islamske trossamfunn ikke får vite om personer som er registrert i Dnk.

- c) Forslag om at tilskuddssats per medlem i tros- og livssynssamfunn reguleres uavhengig av medlemsutviklingen i trossamfunnet Dnk.

Siden 1969 har Norge hatt en ordning med lik støtte til Dnk og andre tros- og livssynssamfunn pr. medlem pr år. Lovforslaget bryter med dette prinsippet, ved at støtte til tros- og livssynssamfunn utenfor Dnk ikke lenger skal baseres på dennes medlemstall. Ut fra at antall medlemmer i Dnk er synkende, mens medlemstall i andre tros- og livssynssamfunn er økende, innebærer dette at likhetsprinsippet forlades, ved at summen for hvert medlem i Dnk blir høyere enn andre tros- og livssynssamfunn med økende medlemstall. Realiteten vil i så fall være at tros- og livssynsminoriteter subsidierer Dnks virksomhet som trossamfunn.

Det er viktig for oss at modellen for fremtidig finansiering av tros- og livssynssamfunn ikke diskriminerer borgere utenfor Dnk. Slik vi forstår Grunnlovens §16, innebærer den en «aktiv støttende religionspolitikk» for alle tros- og livssynssamfunn, inkludert Den norske kirke, på lik linje. Statens plikt til understøttelse av Dnk innebærer en forpliktelse til likebehandling.

MDN mener at Departementets argument om at ulike rammevilkår for Dnk og andre tros- og livssynssamfunn skulle tilsi en akseptabel forskjellsbehandling, ikke er holdbart. Vi mener at det ikke er «de materielle og strukturelle *betingelsene*» (s. 136) for Den norske kirkes virksomhet som er forskjellig fra andre tros- og livssynssamfunn, men det faktum at Dnk har vært en landsdekkende statskirke. Nettopp det at Dnk har materiell og strukturer som

resultat av å være tidligere statskirke skulle tilsi at den stiller bedre rustet enn andre tros- og livssamfunn til å drive virksomheten og ivareta medlemmenes behov. MDN har landsdekkende trossamfunn som medlemmer, der medlemmene forventes ivaretatt. Virksomheten drives generelt i våre medlemssamfunn med budsjetter som på langt nær dekker det totale kostnadsbildet. Uten en stor del frivillig innsats ville ikke drift være umulig, all den tid størsteparten av budsjettet går til å dekke kostnader til bygg, oppvarming, vedlikehold, og lønn til imamer. Dette kommer også til uttrykk i deltakelse i dialogarbeid. Ofte har vi sittet rundt bordet med personer fra Dnk som gjør dette som en del av sin stilling, mens vi andre deltar i vår fritid, i anerkjennelse av dialogens betydning for fredelig sameksistens i det fremtidige norske samfunnet. Trossamfunnsvirksomhet og medlemmers behov er ikke mindre reelle for trossamfunn utenom Dnk. Før påstanden om at Dnk er i en særstilling og at dette legitimerer saklig forskjellsbehandling burde det utføres en undersøkelse som avdekker de materielle og strukturelle betingelsene for trossamfunn utenom Dnk. En kunnskapsbasert tilnærming til fordeler og ulemper med hensyn til materielle og strukturelle betingelser for *alle* tros- og livssynssamfunn ville være et godt redskap til å nyansere bildet om disses kår.

Prinsippet om støtte pr medlem slik det har vært etter 1969 bør bestå.

d) Om tilskudd til oppgaver Dnk utfører på vegne av det offentlige.

MDN støtter dette, men mener at oppgavene bør angis, slik at det er helt klart hva som skal holdes utenom beregningsgrunnlaget for tilskuddssatsen til tros- og livssamfunn.

e) Investeringstilskudd til kirkebygg fra før 1900.

MDN støtter bevaring av kirkebygg som en del av den norske kulturarven, men mener at forslaget er mangelfullt. Slik forslaget står innebærer det at kostnader for vedlikehold av kirkebygg som er mer enn knappe 120 år skal holdes unna beregningsgrunnlaget for tilskuddssatsen. Å gi et årstall vil virke diskriminerende på sikt. Når det gjelder moskeer er dette et ikke-tema langt inn i fremtiden, men hva med Det Mosaiske Trossamfunns synagoge? Er ikke den en del av norsk historie og kulturarv? MDN mener ordningen må gjelde for alle religiøse bygg, og være mer fremadrettet enn forslaget tilsier. Vi foreslår at investeringstilskudd skal gjelde religiøse bygg som etter hvert får status som verneverdige bygg. Dette bør være et statlig ansvar med egne budsjetter, og organiseres inn i allerede eksisterende offentlig virksomhet med bevaring av verneverdige bygninger som formål.

f) Tilskudd til utgifter som følger av Dnks særlige stilling.

Dette er diffust utformet og åpner opp for skjønnsmessige vurderinger. En lovtekst bør være tydelig slik at den ikke skaper et hull som legitimerer usaklig forskjellsbehandling. Eksempelvis vil vi nevne kostnader til demokrati og valgordning i Dnk hvert fjerde år. Slike kostnader er ikke unike for Dnk. Også andre trossamfunn har valgkomiteer, generalforsamlinger og valg. Hvis demokrati og valgordning i Dnk medfører en ekstrabevilling hvert fjerde år, må dette inngå i beregningsgrunnlaget for tilskudd til tros- og livssynssamfunn utenom Dnk.

MDN støtter derfor ikke § 4, 3. ledd punkt c.

§6 Vilkår for statstilskudd

1. ledd

MDN mener at det kan være problematisk å spesifisere særskilte lovbrudd.. Et eksempel er oppfordring til hat eller vold. «Hatprat» er et brennende tema på den nasjonale og internasjonale dagsorden, der retten til tros- og livssynsfrihet og retten til ytringsfrihet ser ut til å stå i motsetning til hverandre. Mens retten til ytringsfrihet ser ut til å ikke ha noen begrensninger, er dette ikke tilfelle når det gjelder retten til tros- og livssynsfrihet, som er underlagt den enkelte stats vurderinger. Utfordringen er i dagens samfunn at politiske preferanser kan sette en prinsipiell tilnærming til grensene for hva som er akseptable ytringer til side, med en derpå forskjellsbehandling. Hva noen kan ytre uten at det får konsekvenser for statstilskudd, kan være grunnlag for å fjerne statstilskudd for andre.

MDN mener for øvrig at kriminelle handlinger skal være gjenstand for behandling i domstolene og dom foreligge før tilskudd kan trekkes tilbake.

2. ledd

MDN støtter intensjonen i dette leddet, men i likhet med kommentar til første ledd mener vi at dette må være resultat av en behandling i rettsapparatet.

3. ledd

MDN mener at punktet om at tros- og livssynssamfunn som tar imot bidrag fra stater som ikke respekterer retten til tros- og livssynsfrihet kan nektes tilskudd er problematisk. På hvilket grunnlag skal manglende rett til tros- og livssynsfrihet defineres? Med hvilke kilder? Fremme eller manglende av fremme av tros- og livssynsfrihet er et sterkt politisert felt med mange ulike stemmer og agendaer. Å forsøke å definere manglende trosfrihet som premiss for å nekte tilskudd krever etter det vi kan forstå store ressurser og en prinsipiell tenkning om hvordan retten til tros- og livssynsfrihet skal defineres. En bestemmelse som åpenbart ser ut til å være rettet mot islamske trossamfunn som potensielt kan motta gaver fra land som Saudi-Arabia, kan ha utilsiktede konsekvenser for andre trossamfunn. Ett eksempel kan være om Den katolske kirke får støtte fra Vatikanet, som jo ikke har tros- og livssynsfrihet. Norske myndigheter kan også møte seg selv i døren, da de godkjenner våpeneksport og har utstrakt samarbeid med de landene det siktes til - oljeproduserende land som har begrenset tros- og livssynsfrihet. Ikke minst kommer dette næringslivet i Norge til gode.

MDN mener at punktet må fjernes, slik at Norge ikke står for en dobbeltmoral i forhold til internasjonale menneskerettighetsstandarder. Hvis punktet skal stå må det presiseres at dette gjelder land som Norge ikke har samhandling eller diplomatiske forbindelser med.

§7 Forvaltning og tilsynsmyndighet

MDN støtter forslaget under forutsetning av at våre kommentarer til §6, 2. ledd tas til følge. Vi støtter også forslaget om at oppgavene knyttet til forvaltning og tilsynsmyndighet kan

knyttet til ett fylkesmannsembete. Dette vil kunne gi mulighet til å utvikle en oversiktlig forvaltning og et sterkt fagmiljø i spørsmål knyttet til denne oppgaven.

Kapittel 3. Om Den norske kirke

Om formålet:

MDN mener at en aktiv støttende religionspolitikk bidrar til å sikre religion og livssyn sin plass som et samfunnsgode. Vi anbefaler midlertid å beskrive formålet for loven på en mer nøytral måte slik at det ikke fremstår som om staten har to ulike mål for Dnk og andre tros- og livssynssamfunn. Slik det står nå, kan en få inntrykk av at Dnk forblir en statskirke i praksis, om ikke i navnet.

§12 Finansiering av Den norske kirke

Vi viser til kommentar a) til §4.

Kapittel 4. Forskjellige bestemmelser

Rett til permisjon fra arbeid mm.

MDN mener at to dager vil i flere tilfeller ikke dekke behov for fri ved helligdager. Vi anbefaler at antallet dager utvides noe, men at behovet avklares med representanter for ulike religioner og livssyn.

Endringer i andre lover

Gravplassloven

MDN har ingen innvendinger mot endring av loven, bortsett fra at Gravplassforvaltningen bør være et kommunalt ansvar, som kan settes bort til kirkelig fellesråd

Med vennlig hilsen

Senaid Kobilica

/sign/

Basim Ghozlan

/sign/